

Lachende Bestien v koprodukcí s Městskými divadly pražskými – Podle Henrika Ibsena: *Nepřítel lidu*. Na snímku Johana Schmidtmayerovi a Miloslav König, foto: Petr Borecký MDP

NEPŘÍTEL LIDU NA OPERAČNÍM STOLE LEVICOVÉHO LÉČITELE HÁBY

Ester Žantovská, 24. ledna 2019

Nová inscenace v repertoáru Městských divadlech pražských vykládá hru Henrika Ibsena *Nepřítel lidu* současnou levicově-intelektuální, „anarchoekoteroristickou“ optikou. Nakolik ovšem fakticky směřuje „nad rámec Ibsena“, to je dost sporné.

Od Michala Háby (*1986), uměleckého šéfa souboru Lachende Bestien, lze těžko očekávat pietní či standardně interpretační přístup ke klasickému textu. Drama norského klasika Henrika Ibsena *Nepřítel lidu*, které nyní se svým souborem a v koprodukcí s Městskými divadly pražskými uvádí v Divadle Komedie, Hába – pro sebe již typicky – dekonstruuje.

Sám Ibsen ve své společensko-politické hře z roku 1882 staví proti sobě jedince a společnost na příkladu krize jednoho maloměsta, která vypuká, když se zjistí, že místní vzkvétající lázně jsou zásobovány kontaminovanou vodou. Rovnice je jednoduchá: vynesení pravdy na světlo a jednání v jejím jméně se rovná poklesu ekonomické prosperity. Ústřední postava dramatu, lázeňský doktor Stockmann, se vrhá do osamocené boje proti pragmatismu a alibismu většiny. Ibsen, ovlivněný mimo jiné svým současníkem, dánským filozofem Sørenem Kierkegaardem, Stockmannův odvážný individualismus obdivuje, přesto má doktor už v původním dramatu rysy i ne tak docela kladné – je nekompromisní, samolibý, přesvědčený o své nadřazenosti.

Doktora coby moderní postavu samozřejmě činí zajímavým právě jeho rozporuplnost, kterou Hába ještě posiluje obsazením jednoho herce do rolí obou Stockmannů – jak již zmíněného lékaře, tak jeho bratra-starosty, který se bojí o koryto své i města a snaží se lázeňskou záležitost zamést pod koberec. V Hábově koncepci není potřeba žádných převleků ani výrazného odlišování obou postav, naopak: Miloslav König v dvojroli spíše ukazuje jejich shodné rysy, jakožto i přesunutí stěžejního konfliktu „dovnitř“, do srdce a mysli jediného člověka. I proto König místy v podstatě hraje schizofrenika, jemuž se v hlavě odehrává dialog dvou svářících se hlasů. Z dnešního levicově orientovaného pohledu je to (a oním TO je u Háby v posledku téměř vždy kapitalismus, případně současný model liberální demokracie) skutečně problém až schizofrenní: Budeme podkopávat kořeny systému, z něhož těžíme? Budeme dál ničit (přírodní) zdroje bohatství, které přitom čerpáme právě z těchto (přírodních) zdrojů?

Takové otázky i mnohé další – typu: čím a jak může být hra aktuální po sto padesáti letech, proč by mělo mít smysl hrát něco jiného než „revoluci“? – inscenace neklade latentně, ale v Hábově dekonstruktivním revolučně-agitačním stylu zcela přímo a často ještě dřív, než je generuje scenáristou a režisérem v jedné osobě notně okleštěný děj. Smyslem není předvádět Ibsenovo drama, nýbrž – jak se tu ostatně říká: „Ibsen-Neibsen“ – co je z něj *skutečně* aktuální tady a teď. V jistém smyslu tak Hába v podstatě (a opakovaně) přenáší na jeviště svůj dramaturgický výklad díla: Ibsenův text se mísí s Hábovým textem vlastním, dále s tradičními interpretacemi textu, s recenzemi starších inscenací hry.

Lachende Bestien v koprodukcí s Městskými divadly pražskými – Podle Henrika Ibsena: *Nepřítel lidu*. Na snímku Jindřich Čížek, Johana Schmidtmajerová a Miloslav König, foto: Patrik Borecký MDP

Ironicky směrem k sobě i k divákům se tu dopředu proberou všemožné interpretace a porůznu se rozporují nebo se ukáže jejich nedostatečnost. Činí tak především dvojice nepřilíš charakterních zaměstnanců novin (Jiří Šimek a Kryštof Bartoš), která se sama „zinterpretuje“ coby „komický pandán“ k ústřední dvojici a má na starosti různé metavtipy.

Stockmannova žena (Johana Schmidtmajerová), kterou zde manžel alias „pejsek“ blahosklonně nazývá „kočičko“, vystupuje většinu času v plyšové kombinézce a poslušně slouží svému pánu, poukazujíc na Stockmannův šovinistický a nadřazený postoj nejen k ženám. Kapitán Horster, svým povoláním jaksi vydělený z místní společnosti a do jisté míry nezávislý, tu v podání autora hudby, Jindřicha Čížka, má na starosti „pravdu“ v country-diskotékovém hávu – tedy hudební doprovod k ironickým komentujícím písňovým vstupům, mezi nimiž zazní opakovaně třeba *Ved mě dál cestu má* nebo *Kočka leze dírou*, v níž se počáteční fráze rýmuje s „nebude-li sranda, nebude Ibsen“. Všechno je dovoleno a úroveň asociativních fórků značně kolísá...

König je v rolích hraničních osobností a vykloubené stylizace jako doma. Stockmanna obnažuje zároveň coby hadovitého, nepřilíš sympatického šílence s rysy nadčlověka, ale i osamělého, pro věc zapáleného hrdinu. V rámci pojetí Stockmanna coby showmana proběhne i talkshow s postavami s příznačně nepasujícím falešným smíchem,

v níž se mimo jiné projevuje doktorova samolibost. Když se dozvídá potvrzené výsledky své domněnky o kontaminované vodě, nemůže nadšením skoro mluvit a jen se vzrušeně svíjí, s úsměvem si ohryzává klouby a pak vyběhne šířit novinu mezi diváky. S naprostou přesností tak vystihuje energii a téměř dětinsky opravdový zápal, ale i egomaniactví a testosteronový boj o vítězství, které postavu motivují.

Lachende Bestien v koprodukcii s Městskými divadly pražskými – Podle Henrika Ibsena: *Nepřítel lidu*. Na snímku Jindřich Čížek, Jiří Šimek, Miloslav König, Johana Schmidtmajerová a Kryštof Bartoš, foto: Patrik Borecký MDP

Vrchol Ibsenovy hry jako takové i Hábovy inscenace přichází ve čtvrtém jednání, v němž doktor Stockmann vystupuje na veřejném shromáždění se svým apelativním projevem, nyní již vědomě ve fázi „proti všem“, tedy především proti „drtivé většině“, která se u Háby stává „liberální většinou“. König, který oproti hře na jevišti zůstává sám tváří v tvář mlčícímu publiku, se tu od téměř civilního vysvětlování uměleckého konceptu inscenace, kdy to vyhlíží, že téměř vystoupil z role, dostává až k zábleskům hitlerovské stylizace, svědčící o tom, jak moc někteří Stockmannové propadají vlastním pravdám. Svou polemiku, kterou oproti Ibsenovi posouvá více ke kritice (kapitalistického) společenského systému a akcentuje ekologickou rovinu lázeňské záležitosti, staví kolem loňského prosincového projevu švédské školačky a klimatické aktivistky Greta Thunbergové, který přednesla na katovické Konferenci OSN o změně klimatu, v němž zazní i fráze „skutečná moc patří lidem“ a který má být TÍM podstatným apelem, který má dnes smysl. Finální obraz Stockmanna – v bílé kazajce tak trochu Krista, tak trochu internovaného blázna – stojícího proti přesile vousatých Ibsenů-zastánců systému, jimiž se staly všechny ostatní postavy, jasně dává znát, na čí stranu se inscenátoři staví.

Hábovu ironickou dekonstrukci je zábavné sledovat, především tedy díky Königově energické show. Je nicméně možné se ptát, zda těch reinterpretací nenaházeli inscenátoři do dortu tolik, že se v tom místy ani pejsek s kočičkou nevyznají. A také ve vzduchu visí otázka, nakolik je Hábova interpretace Ibsena opravdu radikální a nová, jakožto i odvážná ve smyslu míření do vlastních řad, jak by si režisér nejspíš přál. Na mě to dělalo spíše dojem kázání přesvědčeným, ale budiž mu všechna čest.

Lachende Bestien v koprodukci s Městskými divadly pražskými – Podle Henrika Ibsena: *Nepřítel lidu*. Na snímku Johana Schmidtmajerová a Miloslav König, foto: Patrik Borecký MDP

Lachende Bestien v koprodukci s Městskými divadly pražskými – Podle Henrika Ibsena: *Nepřítel lidu*

Scénář a režie: Michal Hába, **scénografie:** Adriana Černá, **hudba:** Jindřich Čížek, **light design:** Tomáš Morávek, **asistentka režie:** Veronika Švecová, **produkce:** Hana Svobodová. **Hrají:** Miloslav König, Johana Schmidtmajerová, Kryštof Bartoš, Jiří Šimek, Jindřich Čížek.

Premiéra v Divadle Komedie, Praha, 19. ledna 2019.